

Szili István

A tehenes ember

Végre-valahára a tarló fölé magasodó bokros-köves hegyoldal is egészen elcsendesült, pedig az éjszaka folyamán a fölötte lassan elúszó hold fényében meglehetősen zajosnak bizonyult. Időnként egészen a közelünkben, máskor meg már a hallótávolság határán, valamilyen kiismerhetetlen koreográfia szabályai szerint egy pásztorcsalád terelgette ide-oda, föl és alá – sőt körbe-karikába – engedetlen nyáját. Mibenlétéről csak az állatok fel-felcsukló hangjából következtethettünk, ami szerint alighanem valamelyik állatkertet engedték szabadjára, egy kis éjszakai kimenőre. A vezérállatok bődulései, horkantásai, csengői, a patákkal kimozdított és leguruló kövek pattogása csak tovább fokozták a megfejthetetlen neszek okozta lármát, már-már azt a víziót sugallva, hogy a seregek csakhamar lejönnek a tarlóra és körülfolynak bennünket. Akárhogyan is volt, rájöttünk, hogy ez az állatsereglet a tarlóra nem teheti a lábát, mert először is egy szögesdrót kerítés védte a hegyoldal felől, másodsor, a terelőpásztorok sem engedték a demarkációs vonal megközelítését. Ennek nagyon örültünk, mert az ilyesfajta éjszakai látogatók mindig nagy zűrzavart okoztak, de legalábbis elűzték az álmat a szemünkből. Most persze inkább az emberi kiáltásokra figyeltünk: volt bennük valami atavisztikus zengés, szinte ősemberi önkívület, vadak és félelmes istenek távoltagezését eredményező félve fenyegető hangzás. Hajnalban mindez elmúlt, hiszen a reggel mindig egyszerűvé és érthetővé teszi az éjszaka félelmetesnek tűnő eseményeit. Sőt, gyakran még restellni valóvá is a lélek hetedik bugyrából előmerészkedő alaptalan félelmet.

A tarlón jókora tehenlepények terpeszkedtek, köztük frissebbek is, az előző nap hagyatécai. Ez vitathatatlanul azt jelentette, hogy azért ezen a tarlón is gazda valaki, bizonyára ő az, aki itt legeltetheti a teheneit. Ez a „valaki” csakis a tulajdonos lehet, vélekedtünk egybehangzón. Azt azonban nem gyanítottuk, hogy csakhamar megismerkedhetünk vele.

A hajnali szürkület, akarom mondani pirkadat végül is gyorsan szertefoszlott, de a fölénk magasodó hegyoldal jóvoltából a nap egyelőre csak annak túloldalát részesítette forró kegyeiben. A világosság növekedésével meggyőződhattunk róla, hogy az előző este oly sokáig keresett tarló-szállodánkat semmi más fedezék, mint egyedül a holdas éjszaka kétes értékű sötétsége óvta. Csak az nem láthatott bennünket, aki nem is akart. Úgy látszik (ez volt a reggel sommázata), senki sem akart... Sebaj! Hiszen mindig ezt tapasztaltuk, ha letelt az éjszaka, lett legyen az sokkal jobb fedezékben eltöltött, vagy még ennél is kiszolgáltatottabb körülmények közötti.

Még akkor is ez volt a véleményünk (különösen az enyém), amikor egy alkalommal T. a zseblámpáját keresve beletenyereelt egy vadászgató skorpióba, aki igen rossz néven vette a zaklatást. Nagy aszkéta lévén, nekem csak reggel mondta meg, hogy mi történt. Akkorra már úgy megdagadt a hüvelykujja felén a tenyere, hogy a duzzanatot akár hozzánőtt teniszlabdának is gondolhatta volna az ember. Mindebből reggelre már az is kiderült, hogy ebben a rosszban

is van valami jó, tudniillik az, hogy a skorpiócsípés a rendelkezésünkre álló szerény statisztikai átlag szerint legalább 50 százalékban biztosan túlélhető. „Csak annyira fáj, mint három lódarázs együttes csípése” – szolt aszkéta barátom lakonikus tudósítása, és én egész napon át azon tűnődtem, mennyire fájhat mondjuk egy vagy két lódarázs, mert csak így nyerhettem volna fogalmat a legfelső fokról, a háromról. Annyira azért mégsem voltam kíváncsi, hogy ezt a gyakorlatban is megtudjam. Elég volt látnom T-t, aki a szokásosnál is jobban elmélázott, és ha lehet, még több cigarettát szívott (mert e téren akkor még nem korlátozta magát), ezenkívül feltűnően komollyá vált, pedig annak előtte sem túl harsányan nyilvánította ki az érzelmeit. Mindezeket a szimptomákat alaposan megfigyeltem, merő tudományos érdeklődésből csupán, a gyakorlati igazolás megisméltésének legkisebb igénye nélkül.

Nos, talán ez a régebbi esemény volt a legnagyobb veszedelem, amiben forogtunk, ha a többit nem számítom. Most azonban semmi kedvem a többit is elárulni, elvégre miről szóljon egy nomád útleírás, ha nem pokoli veszedelmekről és szerencsés megmenekülésekről?

Most tehát pillanatnyi helyzetünkről, esetleg a távoli otthonról, vagy – ki tudja? – talán a léttelen semmiről ábrándoztunk, mert ezt a reggelit ez idáig semmi sem zavarta meg. Magunkba merülve csendes békességgel eszegettünk, szót sem szólva egymáshoz, akként, ahogy az már az egymást évtizedek óta ismerőkhöz illik. Csendes elégtétellel élveztük, hogy most éppenséggel semmi sem sürgős – azt az egyetlen kivéve, ami minden felébredőt jobb belátásra és cselekvésre bír, és amin a legtöbbször könnyen lehet „könnyíteni”. Barátságunk régi gyökerei megóvtak bennünket a felesleges udvariaskodásoktól, az emberek jelentős részét gúzsba kötő beszélgetési kényszer gyakorlatától. Mi nem csak félszavakból, de a szituációk logika vezérelte gondolati alaphelyzeteiből is megértettük egymást: ezekre támaszkodva sikeresen elkerültük a sztereotíp bukta-tókat. Sokszor csak akkor szólaltunk meg, ha tényleg érdemi közlendőnk akadt, lett legyen az a valami eddig nem tapasztalt megfigyelés, vagy éppenséggel a lét milyenségének filozófusokat évszázadok óta foglalkoztató megoldatlan problémája. Az utazás éppen az ilyen gondolatok felszínre bukkanásának kedvez, amelyek (sajnos) sokszor éppen olyan gyorsan merülnek feledésbe, mint az esőcsepp okozta pocsolyabeli buborék. Azt mégsem tettük-tehettük meg, hogy önnön fontosságunk tudatában szüntelenül magnóra vegyük önmagunkat. Amikor ugyanis ezzel is megpróbálkoztunk, nem tudtuk feledni a kéretlen fültanú jelenlétét, és „neki” kezdtünk alakítani, messze távolodva igaz énünktől és az Igazságtól.

Táplálékaink szegényessége (számunkra fejedelmi gazdagsága), körülményeink a lehető legegyszerűbb „luxusigényekre” redukált (amúgy minden észszerű emberi igényt kielégítő) állapota eltávolított bennünket a „léért folytatott küzdelem” harcterétől, és ezt egy cseppet sem bántuk. Mi több, egyenesen élveztük. Mindkettőnk bőven részesült már azokból a „jótéteményekből”, amiket üresfejű, felfuvalkodott, hatalomvágyó emberek kísérleti nyulaként kellett elszenvednünk, és itt döbbsentünk rá leginkább, hogy igen rossz kontrollnyulak voltunk. Ilyenkor értettük meg, hogy Gulliverként megmenekültünk a törpék országából, és még álmunkban is azt reméltük, hogy soha többé nem kell visszatérnünk közéjük.

A sokat próbált kempingszékek és a még több megpróbáltatásnak alávetett összecsucukható (pontosabban összecsucuklani kívánó) asztal volt tanúja

étkezéseinknek és henye semmittevésünknek. A tarló szélén egyre erősebben illatozott a barátcserje, olykor-olykor a fenyőillatot utánozva, és így paradox karácsony-hangulatot éreztetve. Olyanná vált ez a kora reggel, mint amelyet Ravel festett meg hangszerével a Daphnis és Chloéban: csupa ragyogás, fény, hangulat és hang – egyszóval ünnepi örömmámor. Mindezt még a tovább erősödő, bár távoli forgalmi zaj, sőt, még a megszaporodó, a közelben le- és felszálló repülőgépek dübörgése sem tudta semmissé tenni. A megnevezett zavaró körülményektől eltekintve, ezer évekre visszamenő érvényességgel, változatlan módon élhettük-ölelhettük a mediterrán világ minden hamvát-báját. Kimondatlanul is nyilvánvaló, hogy éppen ezért az élményért jártunk szorgalmasan ide, ebbe a mások szerint „veszedelmes, ellenséges, veszélyes” világba.

A távoli nyárfacsoport mögött felsejlő falu felől (csak a ceruzavékony hófehér minaret látszik belőle) egyszer csak előbukkan a semmiből néhány tehén és egy mögöttük ballagó micisapkás ember. Csakhamar egyértelművé válik, hogy a kis csoport egyenesen felénk tart. – No, jön már a gazda – vélekedünk egyszerre. Ha kezdő világjárók lennénk, talán gyorsan kereket oldanánk. De mi nem ezt tesszük. Miként is festene, ha gyorsan odébbállnánk: a bizalommal felénk tartó és minden bizonnyal kíváncsi ember még talán rosszat sejtene rólunk, és ránk vonatkozó gyötrő kérdéseire soha többé nem kapna választ. Tudjuk, érezzük, hogy az elkerülhetetlen találkozás semmi rosszat sem tartogat, sokkal inkább érdekes élményt, új barát megszerzését, a már régóta meglévő bizalom újabb megpecsételését. Az évek során megtanultuk, hogy az általunk ismert világ legőszintébb, barátkozni akaró embereinek országában tartózkodunk, ahol a vendégszeretet nem ismer határokat. Ezért várjuk a tehenes embert, aki nem siet, inkább legelésző teheneihez igazodva, de mégiscsak egyértelműen felénk, hozzánk közeledve lépeget. A tehének még annyit sem törődnek velünk: valamit szálagzatnak a szűrős tarló közül, ők tudják, hogy mit. Emberünk úgy tízméternyire megáll előttünk és várja a mi reakciónkat. Mi tehát felállunk és török köszöntéssel jó napot kívánunk. Nemcsak mondjuk, széles karmozdulattal mutatjuk is, hogy asztalunkhoz várjuk, miközben egy kempingszéket kapunk elő. És bár szabadkozik, mégis egykettőre ott áll előttünk, mi pedig bemutatkozás közben kezet rázunk. Nem először, sokadszor ismétlődő jelenet ez: volt részünk benne a Kaçkar lejtőin, a Hasan-vulkán előterében, Kappadókiában, a Fekete-tenger kavicsos partján, a Tuz Gölü sós mocsara szélén, a Toros fennsíkján, és ki tudja, még hol. Elhangzanak a származásunkra utaló sztereotip varázsszavak, meg hogy turistaként járjuk az országot, és hogy a tőlük, törököktől eltanult módon mindig a szabadban éjszakázunk. És hát, az illem kedvéért, kézzel-lábbal tisztázni igyekszünk azt is, nem baj-e, hogy ezt a tarlót választottuk. Jól tudjuk, hogy még ha baj volna is, akkor sem mondaná meg. Inkább megtiszteltetve érzi magát, hogy vendégének tekinthet bennünket. Hamarjában teával kínáljuk, amit el is fogad, és kényelmesen letelepszik az asztalunkhoz. Aztán cigarettával kínáljuk, T-vel együtt rágyújt, és minden feszélyezettség nélkül egyszer csak mesélni kezd. Törökül mesél, folyamatos szövegmondással, hozzánk intézett kérdések vagy felszólítások nélkül, vagyis még közbeszólni sem lehet. Valahol azért tudja, hogy nem értjük, ezt azonban mindenképpen el kell mondania. Ezért az előadása egyre inkább széles gesztusokkal, pantomimmozdulatokkal és az átélés hangjaival társul. Kihaszználva a

fejünk felett elzúgó repülőgépet, értésünkre adja (amit már eddig is gyanítottunk), hogy a háborúról mesél. Arról az epizódról, ami a második világháború idején történhetett ezen az égei partszakaszon. A szövetségesek pilótái a közeli kikötőt támadták, és az egyik lelőtt gép amerikai pilótája ejtőernyőstül éppen ezen a földön landolt. Akkor ő még gyerek volt, de jól emlékszik mindenre, mert akkor is itt tartózkodott. Azóta más külföldi nem tette ide a lábát, és örül neki, hogy mi most békés szándékkal jöttünk.

Na, sohasem gondoltuk volna, hogy egy ilyen bonyolult eseménysorozatot így is elő lehet adni. Amikor látta, hogy megértettük, magához ölelt bennünket, és további jó utat kívánt. Aztán szabadkozva elköszönt és a tehenei után eredt. Valahol a parti mocsár felől felzengett a békák kórusa: talán a napot köszöntötték, amint kibukkant a hegygerinc mögül. Az persze pillanatok alatt érezte a forróságát, ezért hát mi is továbbindultunk, hogy valami árnyasabb helyet keressünk. Emberünk mindaddig integetett utánunk, amíg csak látott bennünket. Amíg tehenekkel körülrajzolt alakja bele nem veszett a ragyogó tengeri párába.

A Cédrus Művészeti Alapítvány logójával megjelölt oldalon korábbi pályázatunkon jelentkező szerzők műveit közöljük.

Szentkirályi Fittler József

